

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«РОЛЬ УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ ЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ»**

Виконавець:

студентка 4 курсу 13 групи ЦЗФН

Антова Єлизавета Трифонівна _____

/ підпис /

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Тарасевич Наталія Вадимівна _____

/ підпис /

ОДЕСА – 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність кваліфікаційної роботи. Роль України у світовому енергетичному ринку набуває особливої актуальності у контексті воєнного конфлікту та геополітичної напруги. Війна може серйозно вплинути на енергетичну безпеку країни та світові енергетичні ринки через перешкоди в експорті, обмеження в доступі до ресурсів та зміни у геополітичних зв'язках. Розуміння впливу воєнного конфлікту на енергетичну ситуацію стає критично важливим для розробки стратегій забезпечення енергетичної стабільності та збалансованості в умовах небезпеки та нестабільності. Таким чином, вивчення цієї теми стає не лише актуальним, але й надзвичайно важливим для розуміння сучасних викликів, які стоять перед Україною та світовим енергетичним ринком.

Роль України у світовому енергетичному ринку та її вплив на геополітичне середовище визначається ключовими факторами, які визначають енергетичну стратегію країни та її місце у міжнародних відносинах. Зростаюча залежність світу від енергетичних ресурсів робить аналіз ролі України важливим як з економічної, так і з політичної перспективи. Підвищення конкурентоспроможності та забезпечення енергетичної безпеки стають завданнями, які потребують об'єктивного освітлення та обґрунтування стратегічних кроків для майбутнього розвитку.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження ролі України у світовому енергетичному ринку та визначення напрямів розвитку енергетичної політики.

Поставлена мета обумовила формулювання **завдань кваліфікаційної роботи**:

- дослідити основні поняття, сутність та класифікацію енергетичних ресурсів;
- розглянути глобальну переорієнтацію та прогнози розвитку світового енергетичного ринку;
- узагальнити особливості формування світових цін на енергоресурси;
- надати характеристику енергетичних ресурсів України;
- проаналізувати експорт та імпорт енергоресурсів;
- здійснити оцінку взаємодії з міжнародними енергетичними організаціями;
- визначити геополітичне значення енергетичних ресурсів України;
- проаналізувати перспективи та надати рекомендації щодо розвитку енергетичної політики України.

Об'єктом дослідження виступає Україна у світовому енергетичному ринку.

Предмет дослідження - науково-теоретичні положення та практичні рішення удосконалення ролі України у світовому енергетичному ринку.

Методи дослідження. При проведенні даного дослідження методологічною основою виступив діалектичний метод пізнання, який застосовувався для проведення теоретичного аналізу. У роботі знайшли застосування такі методи дослідження як аналіз і синтез, узагальнення – для дослідження теоретичних засад розвитку світового енергетичного ринку; графічний метод – для наочного представлення даних щодо розвитку енергетичного ринку; методи статистики - для представлення даних стосовно структури та динаміки показників енергетичного ринку.

Інформаційна база складається з фундаментальних праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, присвячених розвитку світових енергетичних ринків. Ця база включає монографії, навчальні посібники, матеріали науково-практичних конференцій та періодичні видання. Емпіричною базою дослідження стали дані офіційних джерел статистичної інформації, зокрема Міжнародного енергетичного агентства, Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), компанії "Бритіш Петролеум" та інших. Для проведення статистичного аналізу використовувалися статистичні бази даних Міжнародного енергетичного агентства, світових енергетичних компаній, а також ресурси глобальної мережі Інтернет та інші інформаційні видання.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра опубліковано наукові роботи:

1. Антова Є.Т., Тарасевич Н.В. «Роль України у світовому енергетичному ринку та її вплив на геополітичне середовище». Збірник наукових праць кафедри міжнародних економічних відносин ОНЕУ «Світова економіка та міжнародні економічні відносини». Вип.5.2024(у друці).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 87 сторінки. Основний зміст викладено на 79 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 2 рисунка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ»** розглядаються сутність і особливості і основні поняття, сутність та класифікація енергетичних ресурсів, узагальнено чинники, що впливають на глобальні тенденції та прогнози розвитку світового енергетичного ринку, з акцентом на відновлювальні джерела енергії та інноваційні технології. Проаналізовано механізми формування світових цін на енергоресурси, включаючи вплив різних факторів і роль міжнародних організацій у регулюванні цих цін.

У другому розділі **«РОЛЬ УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ ЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ»** охарактеризовано аналіз енергетичних ресурсів України: розглядаються види та запаси енергоресурсів, їх географічне розташування та стан інфраструктури. Експорт та імпорт енергоресурсів: Проаналізовано обсяги та напрямки експорту й імпорту енергоресурсів, оцінюємо залежність України від імпорту та вплив на енергетичну безпеку. Досліджується участь України у міжнародних організаціях, вплив цієї взаємодії на енергетичну політику та позицію України на світовому ринку.

У третьому розділі **«ВПЛИВ УКРАЇНИ НА ГЕОПОЛІТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ»** Аналізується стратегічна роль українських енергоресурсів у міжнародних відносинах, їхнє значення для транзиту енергоносіїв та вплив на відносини з іншими країнами. Перспективи та рекомендації щодо розвитку енергетичної політики України: Оцінюються сучасні виклики та можливості для

розвитку енергетичного сектору України. Пропонуються рекомендації для підвищення енергетичної незалежності та безпеки, розвитку відновлювальних джерел енергії та модернізації інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Таким чином, після проведеного у кваліфікаційній роботі бакалавра дослідження можна дійти наступних висновків.

В сучасному світі питання забезпечення енергетичних потреб є одним з ключових завдань для розвитку суспільства та забезпечення його сталого функціонування. Енергетичні ресурси, як суттєвий компонент економіки, можна визначити як природні матеріали, що містять у собі певну кількість енергії, яку можна видобути та використати для забезпечення різних потреб людини та суспільства.

Сучасна енергетична класифікація розділяє джерела енергії на дві основні категорії: традиційні (невідновлювані) джерела енергії, що включають викопне паливо, таке як вугілля, нафта і природний газ; нетрадиційні (відновлювані) джерела енергії, які включають сонячну енергію, вітер, гідроенергію, геотермальну енергію та біомасу. Енергія поділяється на два види залежно від зручності використання: первинні джерела енергії та вторинні джерела енергії. Енергія поділяється на два типи на основі транзакцій: комерційні джерела енергії та некомерційні джерела енергії.

У нинішньому економічному контексті ціноутворення на паливно-енергетичні ресурси, теплову та електроенергію має першочергове значення для країн світу. Існує три основні підходи до визначення ціни на природний газ: підхід за ціною «витрати плюс», підхід з чистим відшкодуванням і ринковий підхід. На формування світових цін на енергоресурси впливає безліч факторів і має ряд особливостей: глобальна динаміка попиту та пропозиції; геополітичні фактори; політика ОПЕК; технологічний прогрес.

Теоретичні аспекти розвитку світового енергетичного ринку підкреслюють важливість адаптації до змінюваних екологічних, технологічних та геополітичних умов. З огляду на глобальні кліматичні зобов'язання та зростаючу потребу в сталому розвитку, основним трендом є збільшення частки відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та гідроенергетика. Це викликає потребу в новітніх технологіях зберігання енергії та розумних енергосистемах, які можуть ефективно інтегрувати розподілені джерела та управляти попитом. Також важливим аспектом є розвиток міжнародних енергетичних кооперацій та регулятивних рамок, що сприяють енергетичній безпеці та співпраці.

Важливим викликом розвитку енергетичного ринку є забезпечення стабільності постачання та цінової волатильності. Трансформація ринку також включає перегляд політик у сфері енергетичного оподаткування та субсидій, що вимагає балансування між економічними інтересами та екологічною відповідальністю. Значення має і розвиток цифрових технологій у сфері енергетики,

що дозволяє підвищити ефективність, прозорість та адаптивність енергетичних систем до змінних умов виробництва та споживання.

Україна відіграє ключову роль у світовому енергетичному ринку, зокрема через своє геостратегічне розташування та значні енергетичні ресурси. Країна відіграє ключову роль у транзиті первинних джерел енергії і має значний обсяг видобутку вуглеводнів. Сектор є пріоритетним для держави, та формує значну частку національної економіки. В українській енергетичній галузі працює приблизно 450 тисяч осіб, що становить 3% від населення. Енергетичний сектор формує 8% ВВП, а за рівнем споживання Україна знаходиться на 28 місці в світі.

Електроенергетика України є базовим сектором державної економіки. Генерацію електричного ресурсу побудовано на атомній енергетиці, процесах спалення мазута та вугілля, біологічного палива та природного газу. Крім того, в Україні використовуються відновлювальні джерела, такі як сонячна енергія, вітряки водні станції. Щодо структури виробництва, то у 2023 році вона не зазнала значних змін - більше половини електроенергії у країні продовжує виробляти атомна генерація, а теплоелектростанції впевнено посідають друге місце. Приблизно 17% всієї електроенергії виробляється з відновлювальних джерел (гідроелектростанції, СЕС, ВЕС, біомаса та біогаз). За даними Української асоціації відновлюваної енергетики станом на 01.01 2024 року частка електричної енергії, що була вироблена з відновлюваних джерел енергії (вітроелектростанції — 48 % цього обсягу, сонячні електростанції — 31 %, малі гідроелектростанції — 12 % та ТЕС/ТЕЦ на біомасі та на когенераційних установках на біогазі — 9 %) складає близько 1,25 %, що є досить незначним порівняно з країнами ЄС.

Суттєва зміна в структурі виробництва енергетичних ресурсів за останні роки – це перехід теплоелектростанцій з використання вугілля на природний газ та мазут, що пов'язано в першу чергу із серйозним ускладнення видобутку вугілля в країні та труднощами із його доставкою із-за кордону. Що стосується нових об'єктів генерації, введених в експлуатацію, за останній рік в країні було додано в мережу лише 200 МВт нової генеруючої потужності (без врахування СЕС домогосподарств) на тлі 4 500 МВт дефіциту генеруючої потужності, зафіксованого станом на 01.01.2024 року. Більша частина нової генерації (107 МВт) – це вітрові електростанції, а майже половина (91 МВт) – СЕС.

Україна використовує значну частку первинної енергії для її подальшої трансформації (45%). Цей показник перевищує аналогічні дані для країн ОЕСР і Європейського союзу (28%), а також країн Європи та Євразії, які не є членами ОЕСР.

Трансформація енергетичного сектору залишається важливим фактором для стимулювання відновлення України. До початку повномасштабної війни, Україна експортувала електроенергію до чотирьох країн – Польщі, Румунії, Словаччини та Угорщини. Обсяги експорту до Румунії були невеликі, в той час як до інших країн становили 80-100 тисяч МВт-год на місяць. У 2022 році було отримано 5 млрд. грн. від експорту електроенергії, проте через посиленням військових дій, експортування було тимчасово припинено. Незважаючи на те, що Україна виробляє близько 2/3 необхідних енергоресурсів самостійно, країна імпортує електроенергію від Польщі, Молдови, Словаччини.

Українська енергетична система є частиною європейського енергетичного простору з 16.03.2023 року, реалізував об'єднання з енергетичною системою ЄС ENTSO-E. З середини 2022 року розпочалися експортно-імпортні операції між Україною та європейською континентальною мережею ENTSO-E. Україна розглядає можливість в подальшому експорту електроенергії до європейських країн з метою підвищення ліквідності ринку електроенергії та отримання додаткового доходу. Умови воєнного стану та активних бойових дій ставлять українську енергетику перед викликом збереження довоєнних фінансових показників, тож початок експорту може бути вигідною альтернативою новим позикам та кредитам. Крім того, України має великий потенціал «зеленої» енергії з огляду виробництва з відновлюваних джерел, таких як сонячна та вітрова енергія, частка якої в довоєнний час складала 13%.

Україна входить в Європейське Енергетичне співтовариство та ратифікувала Угоду про асоціацію з ЄС, яка включає зобов'язання з підвищення енергоефективності, а також розвиток енергетики відновлюваного типу. Тому перспективою розвитку є перехід до відновлюваних ресурсів та забезпечення раціональності використання енергії. Національна стратегія України орієнтована на розвиток відновлюваної енергетики та включає в себе можливість досягнути 25% частки відновлюваних джерел від всього обсягу ринку.

Великі інвестиції в сонячну та вітрову енергію, а також проекти з енергоефективності спрямовані на зменшення внутрішньої залежності від викопних джерел та збільшення експорту електроенергії. Україні потрібно інвестувати близько 15 млрд.дол. для збільшення потужності та гнучкості енергосистеми в найближчі роки. Ці інвестиції підуть на розширення вітрових ферм, сонячних електростанцій, теплових електростанцій, систем зберігання електроенергії та гідроелектростанцій, а також на будівництво нових високоманеврених теплових електростанцій, що працюють на біопаливі. Водночас, Україна стикається з викликами, пов'язаними з модернізацією застарілої інфраструктури та потребою у поліпшенні правової та інвестиційної кліматичної сфери, щоб залучити більше зарубіжних інвестицій у сектор.

Таким чином, роль України у світовому енергетичному ринку визначається її здатністю до інновацій та адаптації до глобальних енергетичних тенденцій. Інтеграція до світових енергетичних ринків може відіграти ключову роль у зміцненні економічної стабільності та енергетичної безпеки. У 2024 році Україна зосередить зусилля на ключових напрямках у сфері енергетики, а саме: розвитку атомної галузі, децентралізації генерації електроенергії та посиленні фізичного захисту об'єктів енергетичної інфраструктури. Геополітичне значення енергетичних ресурсів України полягає у кількох ключових аспектах.

Транзитний коридор: Україна виступає як важливий транзитний маршрут для російського газу до Європи, що робить її значущим гравцем на європейському енергетичному ринку.

Власні ресурси: Запаси вугілля та значний потенціал для розвитку альтернативних джерел енергії, таких як вітряна та сонячна енергетика, збільшують енергетичну незалежність країни.

Енергетична безпека та незалежність: Розвиток внутрішніх енергетичних ресурсів та диверсифікація джерел поставок можуть сприяти зміцненню енергетичної безпеки України та зменшенню залежності від зовнішніх постачальників, особливо в контексті політичних та економічних конфліктів.

Міжнародна співпраця: Розбудова інфраструктури для виробництва та транспортування енергоресурсів може сприяти зміцненню міжнародних відносин, зокрема з ЄС, що посилює геополітичну стабільність.

Сучасні виклики, зокрема військові конфлікти та екологічні вимоги, змушують Україну адаптуватися та шукати нові шляхи для розвитку енергетичної системи в контексті інновацій та міжнародної підтримки. Україна відіграє важливу роль у світовому енергетичному ринку і має значний вплив на геополітичне середовище через свої енергетичні ресурси та інфраструктуру. Зокрема, країна має значні запаси природних ресурсів, таких як газ, нафта та вугілля, що надає їй вагомий позицію на світовому ринку енергетики. Україна також відіграє ключову роль у транзиті природного газу, що робить її важливим ланцюгом у забезпеченні енергетичної безпеки регіону. Цей транзитний шлях має стратегічне значення для європейських країн. Тому стабільність та ефективність української газотранспортної системи є важливими для енергетичної безпеки регіону. Країна має розвинену енергетичну інфраструктуру, включаючи електростанції та транспортні мережі, що дозволяє їй ефективно використовувати та транзитувати енергію. Це сприяє як внутрішній енергетичній стабільності, так і забезпеченню партнерів з Європи надійними енергетичними послугами. Отже, розвиток та підтримка української енергетичної інфраструктури є важливими аспектами енергетичної політики не лише для України, а й для всього регіону Європи.

Україна знаходиться у складній геополітичній ситуації через війну та втрату контролю над частинами своєї території. Це впливає на її роль у світовому енергетичному ринку та геополітичне середовище, ускладнюючи деякі аспекти енергетичної політики та співпраці з іншими країнами. Незважаючи на це, Україна має потенціал стати більш незалежною у сфері енергетики шляхом розвитку відновлювальних джерел енергії та модернізації своєї енергетичної інфраструктури. Це може сприяти не лише зменшенню залежності від імпорту енергоресурсів, а й покращенню екологічної ситуації та збільшенню конкурентоспроможності країни.

АНОТАЦІЯ

Антова Є.Т., «Роль України у світовому енергетичному ринку».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024 р.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є Україна у світовому енергетичному ринку.

У роботі досліджені основні поняття, сутність та класифікацію енергетичних ресурсів; розглядається глобальна переорієнтація та прогнози розвитку світового

енергетичного ринку; узагальнені особливості формування світових цін на енергоресурси.

Охарактеризовано та проаналізовано енергетичні ресурси України; склад та динаміка експорт та імпорту енергоресурсів; здійснено оцінювання взаємодії з міжнародними енергетичними організаціями.

Обґрунтовано геополітичне значення енергетичних ресурсів України; проаналізовано перспективи та надано рекомендації щодо розвитку енергетичної політики України..

Ключові слова: енергетичний ринок, енергетичні ресурси, світові ціни енергоресурсів, утворення, експорт, імпорт енергоресурсів, енергетична політика.

ANNOTATION

Antova Y.T., "Ukraine's role in the global energy market".

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2024.

The bachelor's qualification work consists of three sections. The object of the study is the Ukraine in the global energy market.

The work examines the main concepts, essence and classification of energy resources; global reorientation and forecasts of the development of the world energy market are considered; generalized features of the formation of world prices for energy resources.

The energy resources of Ukraine are characterized and analyzed; composition and dynamics of exports and imports of energy resources; assessment of interaction with international energy organizations was carried out.

The geopolitical significance of Ukraine's energy resources is substantiated; perspectives were analyzed and recommendations were made regarding the development of Ukraine's energy policy.

Keywords: energy market, energy resources, world prices of energy resources, formation, export, import of energy resources, energy policy.

The findings of the study may be valuable for Ukrainian energy companies, government institutions, and international partners interested in collaborating with Ukraine in the energy sector.

Keywords: Ukraine, energy sector, energy resources, export, import, international energy organizations, global market, energy resource trade, interaction, development, position, analysis, impact.